

domova tradice a zvyky, které se v Březové dodržují i dnes (maso-

organizace k 1. 1. 1949 přinesla vznik nového okresu Svitavy v rámci kraje, což umožnilo realizovat postupně záměry likvidace nyní již nile obce s novým názvem Březová nad Svitavou (statut města ztratila ve změnách ve vývoji státní správy po roce 1945). Chátrající budovná výstavba – to byl viditelný průvodní jev upadajícího někdejšího myslivostnictví a výroba a drobné podniky byly postupně rušeny, základní živnostní činnost se stávala zemědělství – zpočátku úpadkové jednotné zemědělství, později státní statek. Upadal i společenský a kulturní život. Úpadek státní správy v roce 1960 přinesla vytvoření okresu Svitavy začleňujícího do Pardubického kraje, jehož centrum Hradec Králové mohlo využívat

finanční prostředky za březovskou vodu, které muselo platit město Brno. Nová situace byla zřejmě rozhodujícím faktorem, který zabrzdl dosavadní záměr vysídlit a asanovat Březovou nad Svitavou. Vodohospodářská správa města Brna se roku 1972 stala investorem II. březovského vodovodu, který byl uveden do provozu v červenci 1975. Opravila se budova školy, radnice, památkové renesanční domy, kulturní dům a kino, vybudoval se fotbalový stadion a došlo i na výstavbu družstevních bytových domů. Tradici si od poloviny 60. let získal motokros, jehož trať známá jako Březovské stráně hostí i zahraniční jezdce. Oblibě mezi diváky se těší zvláště sajdkárokros. Od roku 1976 byla Březová nad Svitavou součástí sloučené obce Brněnec, k osamostatnění došlo roku 1990. V obnovené obci se začalo rozvíjet soukromé podnikání i společenský život. S velkou radostí zejména starousedlíků bylo přijato, když s účinností od 26. listopadu 1999 byla Březová nad Svitavou určena městem.

Reforma veřejné správy v roce 2000 začlenila okres Svitavy do Pardubického kraje. Pro město Březová nad Svitavou začala nová etapa, která znamenala roz-

voj především v souvislosti s výstavbou domů se čtyřmi až šesti bytovými jednotkami s finanční podporou státu v letech 2002–2008, což mělo nejen přímý vliv na růst počtu obyvatel a snížení jejich věkového průměru, ale i na zvýšení příjmů rozpočtu a růst počtu žáků ve školních zařízeních města, které si vyžádalo rekonstrukci budovy základní školy a následné vybudování několika vybavení pro sport a využití volného času. V letech 2011–2016 byla vybudována kanalizace a čistírna odpadních vod – nepatrný finanční příspěvek poskytl i Pardubický kraj, kterému plynou do rozpočtu nemalé finanční prostředky z poplatků za pitnou vodu odebíranou ze zdejšího prameniště.

Historické památky

Březová nad Svitavou si uchovává i řadu památek připomínajících staletou minulost města. Je to především farní kostel sv. Bartoloměje, v jádru románský, což potvrdily nálezy oken v jižní a severní stěně lodi při opravě počátkem 90. let. Kostel je jednodílný. Jižní kaple byla přistavěna v roce 1640, severní v roce 1721. Roku 1725 proběhla poslední barokní přestavba, při které byla přistavěna nová věž a zbudována barokní krypta. V presbytáři se zachovala dvířka někdejšího gotického sanktuaria. Hlavní oltář a oltář Panny Marie jsou ze slezského šedého mramoru, obraz sv. Bartoloměje od K. Schönbrunnera z roku 1854, v nikách po stranách sochy sv. Petra a Pavla z poloviny 18. století J. Pacáka. Křížová cesta z doby kolem roku 1860 je dílem J. Umlaufa, křtitelnice je z roku 1907, varhany od firmy Neiser z roku 1905, zvon z roku 1558.

Radniční věž byla postavená jako obranná věž města asi v 17. století, horní část byla přestavěna v 1. polovině 18. stol. K ní byla dnešní radnice přistavěna jako školní budova v roce 1857. Měšťanské domy na náměstí si ve většině uchovaly re-

nesanční a barokní jádra, ojediněle jsou dochovány empírové a secesní fasády a mansardové střechy. Zvláště zaujmou domy č. 64 a 65 s dřevěnými štíty a renesančním mázhauzem s hřebínkovou klenbou z 2. poloviny 16. století. V parku před školou stojí sousedí sv. Jana Nepomuckého z roku 1732 na místě pranýře. Na soklu je umístěn kamenný městský znak. Na konci náměstí stojí rokokový kříž z 2. poloviny 18. stol., u kostela pak morový sloup z roku 1690. Za zmínku stojí i dům č. 71 s bohatou štukovou výzdobou, bývalý hostinec U Zlatého slunce. Zde se narodil prof. dr. Karel Kořistka (1825–1906), přírodovědec, který patřil k věhlasným vědeckým osobnostem 19. století (roku 1976 odhalena pamětní deska). Na dolním konci Brněnské ulice stojí filiální kaple Čtrnácti pomocníků z roku 1710, nad kaplí u silnice stojí, nyní přestavěný, domek č. 182, ve kterém se od roku 1585 do zřízení císařské silnice v polovině 18. století vybíralo mýto. Naproti kulturnímu domu v č. 115 se narodil Eduard Schwoiser (1826–1902), uznávaný akademický malíř. Na Pražské ulici u mostu přes Hynčinský potok je socha sv. Jana Nepomuckého z 19. století, další sochu téhož světce z roku 1747 najdeme na konci Slunečního údolí na břehu Hynčinského potoka. Na hřbitově, založeném roku 1784, je novogotická kaple sv. Anny z roku 1894. Obraz sv. Anny vyučující Panu Marii je od malíře Constantina Ambrose, rovněž rodáka z Březové. Nedaleko vstupu na hřbitov se nachází památník obětem 1. světové války, evidovaný v Centrální evidenci válečných hrobů (CZE-5312-06322), se jmény 37 padlých občanů z březovské farnosti, který byl rekonstruován v roce 2019. Pod hřbitovem na Hynčinské ulici je roubená chalupa č. 144 z roku 1825. V roce 2018 byla rekonstruována kaple sv. Františka Xaverského na původním katastru obce Muzlov, kde je chráněné prameniště pitné vody pro Brno a od roku 1913 je v provozu jedna z nejstarších a nejvýznamnějších vodárenských staveb na území České republiky – I. březovský vodovod, jehož násoskový řad se čtrnácti vrtanými nevystrojenými studnami hloubek 17–21 metrů je umístěn ve štolě dlouhé 300 m, opatřené masivní cihelnou obezdívkou.

Další informace naleznete na www.brezova.cz

rozvozu inářské výroby. Tradiční zde bylo mlynářství produkující vybranou „břežovskou mouku“. V průběhu 18. století potvrdili habsburští panovníci Břežové její městská privilegia a František II. jí udělil pátý výroční trh (1794). Tradice pořádání pravidelných trhů se ve městě udržela do poloviny 20. století. Na přelomu 18. a 19. století se v Břežové prosazuje průmysl – papírna, pila, textilní manufaktura, rozvíjí se tkalcovství bavlny i vlny. Hlavní rozvoj průmyslu v Břežové nastal po roce 1850, při reorganizaci veřejné správy město stalo součástí soudního okresu Litomyšl, jehož území se v rámci příslušelo k politickému okresu Moravská Třebová. Rostoucí průmysl přelámal obživu především v průmyslových podnicích. Vedle dřevěné výroby a papírenského průmyslu se zde zřizují dílny textilní výroby, ale i výroba barev a laků, lihovin, svíček a mýdla. Místnímu hospodářství prospělo vybudování železniční trati Česká Třebová – Brno, jejíž provoz začal 1. 1. 1849 po jedné koleji a od 4. 11. 1869 už jako dvoukolejná trať.

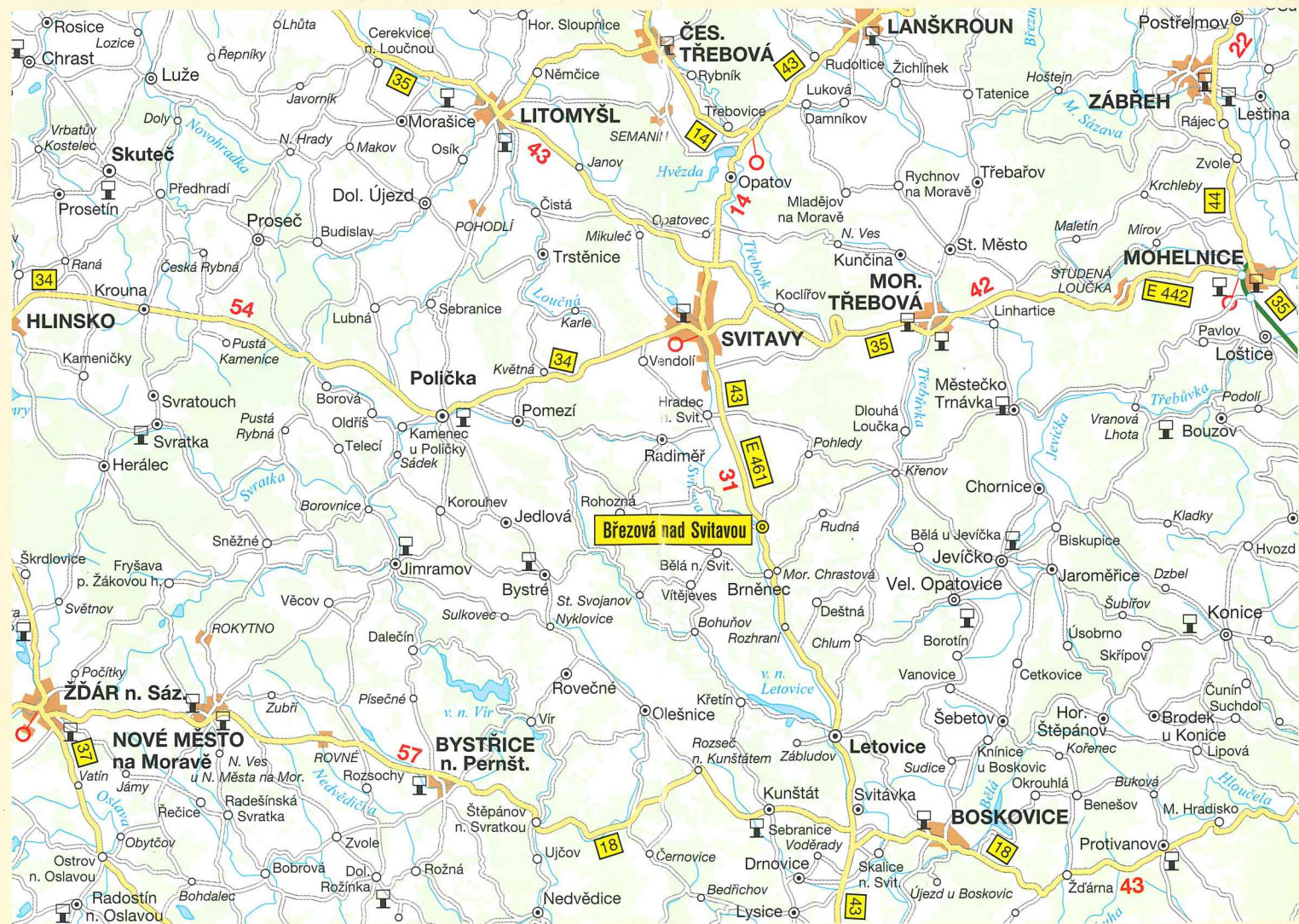
hlavním tradičním a přirozeným centrem jižní části soudního okresu Svitavy. V minulosti se zde obchodní ruch, společenský, spolkový, politický a kulturní život. K tomu i škola (první zprávy o její existenci sahají do roku 1565, v roce 1735) – roku 1848 byla zřízena obecná a ta byla roku 1913 přeměněna na měšťanskou školu, která byla umístěna v nové školní budově postavené v letech 1909–1910. Jednotřídní česká obecná škola byla zřízena 1. 10. 1910 (po první světové válce zanikla). Bohatý byl i společenský život města, nejstarším z nich je spolek ostrostřelců (založený 1792), následovaly spolky pěší (1870) a hasičský (od 1874). Církevní život měl oporu v březovské faře (založená už ve 13. století) s kostelem sv. Bartoloměje. Po druhé světové válce československá nepřivítala většina německých obyvatel Břežové s nadějí na návrat. Místní samospráva vzala na vědomí vznik nové republiky teprve v roce 1918. Oddíl československé armády v prosinci 1918. Ve 20. letech se ve městě začal zvolna rozvíjet život české menšiny. Už v roce 1919 byla otevřena nová škola obecná a roku 1920 se podařilo dosáhnout zřízení české měšťanské školy pokračovací. Postupně se začínají rozvíjet kulturní a společenské snahy české menšiny, které zesílily s příchodem českých učitelů

(roku 1927 zde byla zřízena česká měšťanská škola). Zdejší česká menšina pořádala plesy, oslavy 1. máje a moravské hody, jejichž tradici ukončilo až začlenění města do Německé říše v říjnu 1938, kdy musela většina Čechů město opustit. Do osvobození 9. května 1945 zdejší německé obyvatelstvo zůstalo ve své zrcující většině věrné Hitlerovi až do hořkého konce.

Ve složitém poválečném období byl skutečně odsun německého obyvatelstva, což se projevilo nejen značným úbytkem obyvatel, ale důsledky byly ekonomické i morální – zejména zpočátku do Břežové přicházeli i zlatokopové a lidé nevalného charakteru, což se projevilo v devastaci některých domů a úpadku zemědělských usedlostí. Vraceli se však i Češi, kteří byli vyhnáni na podzim 1938. Jako noví osídlenci přicházeli také čestní a snaživí lidé, kteří zde postupně započali své kořeny, sžívali se s krajinou a prostředím. Tito noví obyvatelé přinesli do

svého nového domova tradice a zvyky, které se v Břežové dodržují i dnes (masopust, pouť).

Správní reorganizace k 1. 1. 1949 přinesla vznik nového okresu Svitavy v rámci Brněnského kraje, což umožnilo realizovat postupně záměry likvidace nyní již nikoliv města, ale obce s novým názvem Břežová nad Svitavou (statut města ztratila v souvislosti se změnami ve vývoji státní správy po roce 1945). Chátrající budovy, naprosto žádná výstavba – to byl viditelný průvodní jev upadajícího někdejšího města. Průmyslová výroba a drobné podniky byly postupně rušeny, základním odvětvím zaměstnanosti se stávalo zemědělství – zpočátku úpadkové jednotné zemědělské družstvo, později státní statek. Upadal i společenský a kulturní život. Reorganizace státní správy v roce 1960 přinesla vytvoření okresu Svitavy začleněného do Východočeského kraje, jehož centrum Hradec Králové mohlo využívat

Březová nad Svitavou

Historie a současnost

Město vody Březová nad Svitavou (do roku 1949 Březová) leží na historické zemské hranici tvořené v této oblasti řekou Svitavou. Na území města se nacházejí nejvýznamnější zdroje pitné vody pro Brno a uplatňuje se zde režim ochrany vodního zdroje, což je nesporným omezením pro zdejší ekonomický rozvoj. První březovský vodovod pro město Brno (budován 1911–1913) je dodnes funkční technickou památkou, druhý byl uveden do provozu v červenci 1975. Údolím Svitavy prochází hlavní železniční trať, spojující Brno s Prahou, stejně jako důležitá silnice mezinárodního významu číslo I/43 Brno – Hradec Králové.

Administrativně je Březová nad Svitavou součástí okresu Svitavy a Pardubického kraje. Do katastru města patří bývalé obce Muzlov (po roce 1948 byla vysídlena a asanována, její katastr byl sloučen s tehdejší Českou Dlouhou), Česká Dlouhá a Moravská Dlouhá (byly sloučeny 17. 12. 1950 a vznikla obec Dlouhá), osady Zářečí a Nový Brněnec. K vytvoření Březové nad Svitavou v současné správní podobě došlo od 1. 5. 1960 jejím sloučením s obcí Dlouhá, osadou Zářečí a osadou Nový Brněnec.

Vznik Březové (německy Brūsau) spadá do 12. století. Malá slovanská osada, již procházela kupecká stezka Brlenka, v dalším období nabývala na významu a rozrůstala se i v důsledku německé kolonizace. Městské právo bylo Březové přiznáno 1. srpna 1497 králem Vladislavem II. listinou, již byl ve městě povolen osmidenní výroční trh. V 15. a 16. století byla Březová převážně česká a městské písemnosti se vedly česky, od roku 1630 proniká němčina do městských knih a poněmčování pokračovalo, až se Březová stala v podstatě německým městem s českou menšinou. Rozmach města nastal v 16. století, kdy byly Březové postupně povolovány další výroční trhy (1534, 1566 a 1567), takže město rychle vzrůstalo. Městu patřily vsi Muzlov a Dlouhá (Moravská). Ve městě kvetla řemesla – nejstarším cechem byl ševcovský, k němuž v 17. století přibývaly cechy krejčovský, pekařský, kovářský, řeznický a tkalcovský. Od roku 1784 do-

šlo k rozmachu lnářské výroby. Tradiční zde bylo mlynářství produkující vyhlášenou „březovskou mouku“. V průběhu 18. století potvrdili habsburští panovníci Březové její městská privilegia a František II. jí udělil pátý výroční trh (1794). Tradice pořádání pravidelných trhů se ve městě udržela do počátku 20. století. Na přelomu 18. a 19. století se v Březové prosazuje nový průmysl – papírna, pila, textilní manufaktura, rozvíjí se tkalcovství lnu a pak i bavlny. Hlavní rozvoj průmyslu v Březové nastal po roce 1850, kdy se při reorganizaci veřejné správy město stalo součástí soudního okresu Svitavy a v jeho rámci příslušelo k politickému okresu Moravská Třebová. Rostoucí počet obyvatel nalézal obživu především v průmyslových podnicích. Vedle dřívějšího mlynářského a papírenského průmyslu se zde zřizují dílny textilní výroby, ale i továrna gumového zboží, výroba barev a laků, lihovin, svíček a mýdla. Místnímu podnikání prospělo vybudování železniční trati Česká Třebová – Brno, jejíž provoz byl zahájen 1. 1. 1849 po jedné koleji a od 4. 11. 1869 už jako dvoukolejná trať.

Město bylo tradičním a přirozeným centrem jižní části soudního okresu Svitavy, soustřeďoval se zde obchodní ruch, společenský, spolkový, politický a kulturní život. Přispěla k tomu i škola (první zprávy o její existenci sahají do roku 1565, o farní škole k roku 1735) – roku 1848 byla zřízena obecná a ta byla roku 1913 rozšířena o měšťanskou školu, která byla umístěna v nové školní budově postavené v letech 1909–1910. Jednotřídní česká obecná škola byla zřízena 1. 10. 1910 (za první světové války zanikla). Bohatý byl i společenský život města, nejstarším známým spolkem je spolek ostrostřelců (založený 1792), následovaly spolky pěvecký (od 1870) a hasičský (od 1874). Církevní život měl oporu v březovské faře (existovala už ve 13. století) s kostelem sv. Bartoloměje.

Vznik Československa nepřivítala většina německých obyvatel Březové s nadšením, ba naopak. Místní samospráva vzala na vědomí vznik nové republiky teprve po příchodu oddílu československé armády v prosinci 1918. Ve 20. letech se ve městě začínal zvolna rozvíjet život české menšiny. Už v roce 1919 byla otevřena česká menšinová škola obecná a roku 1920 se podařilo dosáhnout zřízení české menšinové živnostenské školy pokračovací. Postupně se začínají rozvíjet kulturně-společenské snahy české menšiny, které zesílily s příchodem českých učitelů

(roku 1927 zde byla zřízena česká měšťanská škola). Zdejší česká řádala plesy, oslavy 1. máje a moravské hody, jejichž tradici ukončilo město do Německé říše v říjnu 1938, kdy musela většina Čechů na osvození 9. května 1945 zdejší německé obyvatelstvo zůstatu většině věrně Hitlerovi až do hořkého konce.

Ve složitém poválečném období byl uskutečněn odsun německé menšiny, což se projevilo nejen značným úbytkem obyvatel, ale důsledky ekonomické i morální – zejména zpočátku do Březové přicházeli i zla nevalného charakteru, což se projevilo v devastaci některých domů a zemědělských usedlostí. Vraceli se však i Češi, kteří byli vyhnáni na západ. Jako noví osídlenci přicházeli také čestní a snaživí lidé, kteří zde prošli své kořeny, sžívali se s krajinou a prostředím. Tito noví obyvatelé

